

**STRATEŠKI PROGRAM ZNANSTVENIH ISTRAŽIVANJA U PODRUČJU
DRUŠTVENIH I HUMANISTIČKIH ZNANOSTI
TE U UMJETNIČKOM PODRUČJU ZA RAZDOBLJE OD 2015. DO 2019. GODINE
ZNANSTVENO PODRUČJE HUMANISTIČKIH ZNANOSTI**

Humanističko područje znanosti

ODJEL ZA KLASIČNU FILOLOGIJU

ZNANSTVENO POLJE JEZIKOSLOVLJA (FILOLOGIJA)

TEMA: Priređivanje suvremenih kritičkih izdanja i prijevoda pisama hrvatskog humanista i latinista Antuna Vrančića uz književno-povijesno vrednovanje

Sažetak:

Opsežna epistolarna zbirka hrvatskog humanista Antuna Vrančića obuhvaća dosad pobrojanih 1129 pisama važnih kako za povijest Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva, tako i za socio-lingvistička te brojna druga istraživanja. Jedino izdanje koje okuplja gotovo čitav Vrančićev opus jest ono mađarsko iz 19. stoljeća Lászla Szalaya i Gusztáva Wenzela u dvanaest svezaka. Objavljeno je u seriji *Monumenta Hungariae historica* Mađarske akademije znanosti pod nazivom Verancsics Antal *Ősszes munkái – Opera omnia Antonii Wrancii*, Budapest 1857-1875. Premda je riječ o vrijednom doprinosu za bolje poznavanje čitavog Vrančićeva opusa, novija istraživanja su višekratno potvrdila kako izdanje ipak obiluje brojnim propustima te kako je nužna revizija.

Istraživanje bi se primarno usmjerilo prema Vrančićevu epistolarnom korpusu, a postupno i prema ostalim njegovim književno-povijesnim ostvarenjima. Ovim je dakle istraživanjem na prvom mjestu predviđena priprema kritičkog izdanja Vrančićevih pisama u skladu sa suvremenim filološkim potrebama koje bi se temeljilo na rukopisnoj građi čuvanoj na nekoliko lokacija (glavnina u budimpeštanskoj knjižnici Széchényi, potom u Bečkom carskom arhivu i u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu). Kritička bi izdanja svakako bila popraćena i prijevodom na hrvatski jezik, kako bi pisma konačno bila dostupna široj publici kao važan izvor povijesnih, socijalnih i književnih informacija. Zbog obima građe izdavanje bi se realiziralo u fazama prema pomno utvrđenom kriteriju.

Ciljevi:

- Izrada suvremenih kritičkih izdanja pisama hrvatskog humanista Antuna Vrančića temeljenih na rukopisnoj građi (autografima i prijepisima)

- Prijevodi pisama na hrvatski jezik
- Književno, jezično i povijesno vrednovanje Vrančićeva epistolarnog korpusa

Znanstvenici i suradnici uključeni u rad:

- Dr. sc. Diana Sorić, viša asistentica, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- Izv. prof. dr. sc. Milenko Lončar, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- Dr. sc. Teuta Serrequi Jurić, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- Dr. sc. Erzsébet Borbála Sörös, Sveučilište Szeged, Mađarska

TEMA: Grčka fiktionalna epistolografija

Sažetak:

Fiktionalne epistolarne zbirke bile su u prvih nekoliko stoljeća poslije Krista iznimno brojne i popularne. Nažalost, do nas su došle samo četiri: Alkifronova, Elijanova, Filostratova i Aristenetova.

Nakon dugog zanemarivanja, tek u zadnjih nekoliko desetljeća u istraživačkim krugovima raste interes za grčku epistolografiju u cjelini, pa tako i za njezinu fiktionalnu podvrstu. U našim programima studija grčkog jezika i književnosti, sukladno rečenom, epistolografija se samo usputno spominjala, vrlo su rijetki znanstveni radovi koji se njom ozbiljnije bave, a nijedna zbirka još nije prevedena na hrvatski jezik.

Okosnica disertacije iz 2013. (Umijeće varijacije u Aristenetovim *Ljubavnim pismima*) bila su ljubavna pisma Aristenetove zbirke, a rezultati analize pisama iz raznih aspekata stavili su se u širi kontekst usporedbama s rezultatima dobivenim proučavanjem ostalih zbirki.

Ciljevi:

- nastaviti istraživanje formalnih i sadržajnih obilježja svake pojedine zbirke te tako definirati tendencije podvrste u cjelini (intertekstualne i narativne tehnike, prikazi erotike, metaforika, odabir spola i imenovanje korespondenata i sl.) te ustanoviti stupanj izvornosti i inovativnosti svakoga od autora, tj. izdvojiti njihove specifične doprinose podvrsti
- istraživanjem Teofilaktove zbirke (7. st.) promotriti smjer razvoja podvrste u vrijeme Bizanta
- nakon obavljene jezične i stilske analize precizno valorizirati Aristenetovu zbirku i rezultatima potvrditi ili odbaciti sumnje u autorstvo II. knjige njegovih *Ljubavnih pisama* (teza iznesena i dijelom argumentirana u disertaciji)
- povećati interes studenata za ovo istraživačko područje kroz mentorstvo nad seminarskim, a kasnije i završnim i diplomskim radovima (od ljetnog semestra ak. god.

2015./2016. u program Studija već su uvedeni kolegiji *Grčka epistolografija* i *Grčka epistolografija - seminar*) te na taj način pokušati usmjeriti i neke buduće istraživače na grčku epistolografiju

- prirediti (uz pripadajuće znanstvene osvrte) prijevode zbirki na hrvatski jezik te ih tako predstaviti i široj javnosti - ovaj opsežan zadatak predviđam izvoditi postupno i kroz duži vremenski period, počevši s Aristenetovom zbirkom

Znanstvenici i suradnici uključeni u rad: Dr. sc. Sabira Hajdarević

TEMA: Komunikacija u srednjovjekovnom Zadru prema objavljenim arhivskim izvorima

Sažetak

Srednjovjekovlje u komunikacijskom smislu predstavlja izazov s obzirom na koegzistenciju vernakularnih jezika i latinskoga razlikujući se međusobno po ulozi i sociolingvističkom statusu. Naime, vernakularni kao jezici nižeg statusa koristili su se u svakodnevnoj komunikaciji, dok se latinski kao jezik višeg statusa koristio u administrativne svrhe. Jadransko područje u tom smislu pokazuje još kompleksniju sliku jer je ono bilo područje kontakta jezika između Slavena i Romana.

Težište istraživanja navedene problematike obuhvatit će područje zadarske srednjovjekovne komune i njena distrikta. Za nju povijesni izvori ne pružaju eksplicitne podatke o tome na koji se način odvijala komunikacija među pripadnicima različitih društvenih slojeva i etničke pripadnosti. Pri tome jezičnu situaciju za pripadnike nižih društvenih slojeva slavenskoga podrijetla dodatno komplicira i susret s latinskim administrativnim jezikom čiji je predstavnik obično notar talijanskoga podrijetla. U analizi će stoga fokus biti na notarskim ugovorima u kojima se pojavljuju sljedeće ciljne skupine bilo kao ugovorne stranke ili svjedoci, a to su:

- Slaveni distrikta i slavenski habitatori
- Romani i ostali stranci nižega društvenoga statusa
- žene bez obzira na društveni status i etničku pripadnost kao marginalizirana društvena skupina

Pri tome će se posebno obratiti pažnja na sociolingvistički kontekst koji implicira vrstu sklopljenoga ugovora i sudionike ugovora. Dobiveni će podaci biti uspoređeni dijakronijski uzimajući pri tome u obzir da su podaci do 1279. godine, od kada datira prvi cjelovitije sačuvani notarski registar, sporadično sačuvani, te sinkronijski.

Korpus notarskih spisa na kojem će se rasvijetliti navedena problematika sastoji se od objavljenih arhivskih građa koja obuhvaća pojedinačne privatne ugovore s područja Zadra objavljene u zborniku *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavonie, I–XVIII*, dosada objavljene notarske spise u pet svezaka zadarskih notara te kaptolske spise koje je

sastavio notar Petar Perencan iz Padove. U korpus će se uključiti za sada još neobjavljena građa notarskoga registra spomenutoga notara Petra Perencana budući je ta građa transkribirana. Posebna pozornost bit će usmjerena na tragove vulgarnog latinizeta odnosno dalmatoromanskog idioma u notarskim dokumentima.

Ciljevi:

- rasvijetliti problem odvijanja komunikacije pripadnika nižih društvenih slojeva slavenskoga podrijetla s područja zadarskoga distrikta u susretu s administrativnim latinskim jezikom na temelju analize ugovora u kojima se pojavljuju
- usporediti sociolingvističku interakciju slavenskih distriktualaca i slavenskih habitatora u ugovorima
- odrediti stupanj interakcije stranaca s pripadnicima slavenskoga stanovništva u odnosu na interakciju s ostalim pripadnicima zadarske komune
- uočiti razlike u funkcijama koje žene imaju u ugovorima s obzirom na različiti društveni status i etničku pripadnost
- istražiti sociolingvistički kontekst ugovora na dijakronijskoj i sinkronijskoj osi
- izraditi grafikone koji se odnose na vrstu ugovora te interakciju sudionika u njima (notari, stranke, svjedoci i ostali)

Znanstvenici i suradnici uključeni u rad:

- izv. prof. dr. sc. Milenko Lončar, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- dr. sc. Linda Mijić, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- dr. sc. Ankica Bralić, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- dr. sc. Anita Bartulović, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru

TEMA: Stilske razine u Porfirogenetovim djelima

Sažetak:

Pitanje autorstva književne ostavštine Konstantina VII. Porfirogeneta (944.-959.), bizantskog cara iz 10. st., intrigira bizantologe već više od stotinu godina. Mišljenja oko toga što je sam car uistinu napisao uglavnom su neusklađena, i na to se pitanje čini gotovo nemogućim precizno odgovoriti, jer je Porfirogenet oko sebe imao čitav niz učenih ljudi koji su mu asistirali u književno-znanstvenom radu, a i sami naslovi djela većinom su takvi, da se iz njih teško može spoznati koliki je udio careva vlastita rada, a koliki njegovih pomoćnika. Pored toga, najveću nedoumicu oko autorstva svakako stvaraju različite stilske razine koje se očituju u djelima; ukoliko je točno sve što se Konstantinu pripisuje, proizlazi da je car pisao u čak šest različitih stilskih razina.

U povijesti proučavanja *corpusa Constantineuma* istraživački su napori ponajviše bili usmjereni rasvjetljavanju pitanja datacije i autorstva, dok je prosudba stilskih obilježja nepravedno bila zapostavljena. Smatrajući da bi se dinamiziranjem proučavanja stilskih osobitosti Porfirogenetovih djela moglo doći korak bliže rješenju pitanja njegova autorstva, prvi pokušaj u tom smjeru učinjen je u doktorskoj disertaciji Teute Serreqi Jurić *Usporedba jezično-stilskih osobitosti Porfirogenetovih djela Vita Basilii i De thematibus*.

Ciljevi:

Uzimajući u obzir saznanja do kojih se došlo u ovom radu, nastavak istraživanja kretat će se u istom smjeru, pa se u vremenskom razdoblju koje slijedi predviđa učiniti sljedeće:

- proučiti odnos stila i sadržaja u carskom govoru *Vita Basilii*
- istražiti utjecaj Svetog pisma na *Vita Basilii*
- jezično-stilskom usporedbom *Vita Basilii* i careva govora *De imagine Edessena* razmotriti pitanje careva autorstva (autor ovih dvaju djela povezuje se na temelju dvadesetak leksičko-frazeoloških paralela, no neki smatraju da to nije bio Porfirogenet)
- proučiti jezično-stilske osobitosti carevih pisma iz korespondencije s prijateljem Teodorom iz Cizika (u suradnji sa Sabirom Hajdarević)
- s pripadajućim znanstvenim osvrtom prirediti prijevode carevih djela na hrvatski jezik s ciljem predstavljanja široj hrvatskoj publici

Znanstvenici i suradnici uključeni u rad:

- dr. sc. Teuta Serreqi Jurić, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- izv. prof. dr. sc. Milenko Lončar, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru
- dr. sc. Sabira Hajdarević, Odjel za klasičnu filologiju, Sveučilište u Zadru